

بحران اوکراین و تقابل فزاینده روسیه و غرب

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۳۶۱۲

اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۳

دفتر: مطالعات سیاسی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۳	مقدمه (نگاهی به رویدادهای اخیر)
۱۰	مجادله بی انتهای اوکراین و روسیه
۱۳	موضع‌گیری دوگانه غرب
۱۴	انتقاد روسیه از قطعنامه مجمع پارلمانی شورای اروپا
۱۶	مباحثات داخل آمریکا
۱۹	افزایش تنش بین روسیه و ناتو
۲۰	بحران اوکراین و تلاش برای تقویت ناتو
۲۳	تأکید دبیر کل ناتو بر افزایش هزینه‌های دفاعی
۲۴	واکنش روسیه به اقدامات ناتو
۲۵	تقویت نظامی روسیه در کریمه
۲۶	بهانه‌جویی‌های ناتو
۲۸	بازبینی حضور نظامی آمریکا در اروپا
۳۰	شکاف در اردوگاه مخالفان روسیه
۳۲	جمع‌بندی
۳۹	منابع و مآخذ

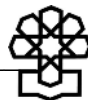
بحران اوکراین و تقابل فزاینده روسیه و غرب

چکیده

ادامه بحران اوکراین باعث شده تا پیچیدگی‌های آن روز به روز افزایش پیدا کرده و ازسوی دیگر راهکارهای ارائه شده برای حل این بحران با ناکامی‌های بیشتری مواجه شود. هرچند در آخرین ابتکار عمل بین‌المللی شاهد برگزاری نشست چهار جانبه ژنو در ۲۸ فروردین‌ماه بودیم، اما مشخص است که توافقات حاصله در آن آشکارا نامطمئن و لرزان است. در عین حال غرب و به‌ویژه آمریکا هنوز بر طبل تحریم‌های روسیه می‌کوبد و اوباما رئیس‌جمهور آمریکا بار دیگر مسکو را به تشدید تحریم‌ها تهدید کرده است. با این همه نشانه‌ای از تغییر رویکرد روسیه درباره اوکراین به‌چشم نمی‌خورد. در عین حال سازمان ناتو که وظیفه خود را دفاع از اعضایش در قبال هرگونه تهاجم نظامی به‌ویژه در اروپا تلقی می‌کند، با توجه به رویدادهای اخیر به تقویت حضور نظامی و استقرار نیروها و تجهیزات در شرق اروپا به‌ویژه در کشورهای همجوار و یا نزدیک اوکراین پرداخته و شواهد حاکی از آن است که از این پس شاهد نوعی دیگر از روابط روسیه با ناتو خواهیم بود. به‌نظر می‌رسد پارادایم (الگوی) روابط روسیه و غرب از تعامل و همکاری به‌سمت تقابل و تعارض به‌ویژه در عرصه امنیتی و نظامی در حال تغییر است، کما اینکه ویلیام هیگ وزیر امور خارجه

انگلیس نیز در این باره تصریح کرد که روابط روسیه و غرب وارد برهه جدیدی شده است، لذا باید انتظار داشت که از این پس شکل و ماهیت روابط دو طرف متفاوت از قبل بوده و لذا طبیعتاً برون‌دادهای آن نیز با گذشته تفاوت خواهد داشت.

در عین حال باید متذکر شد که در حال حاضر موضوع اصلی تنش بین روسیه و غرب، بحران اوکراین است. بحرانی که تاکنون سه مرحله را پشت سر گذاشته است. مرحله اول از نوامبر ۲۰۱۳ تا فوریه ۲۰۱۴ پس از رد امضای توافقنامه تجارت آزاد با اتحادیه اروپا از سوی ویکتور یانوکویچ رئیس‌جمهور قبلی اوکراین آغاز و با تظاهرات و اعتراضات گسترده در کی‌یف و برخی دیگر شهرهای اوکراین همراه شد که نهایتاً در ۲۱ فوریه ۲۰۱۴ به خروج یانوکویچ از کی‌یف و به دنبال آن برپایی دولت موقت اوکراین انجامید. در این مرحله با وجود مداخله غربی‌ها به نفع مخالفان، هنوز بحران اوکراین ماهیتی داخلی داشت. در مرحله دوم که از اواسط فوریه تا اواخر مارس ۲۰۱۴ به طول انجامید بحران اوکراین با اقدام روسیه برای الحاق شبه‌جزیره کریمه ماهیتی اروپایی و منطقه‌ای پیدا کرد که در جریان آن علاوه بر روسیه، اتحادیه اروپا و آمریکا به‌عنوان دو بازیگر غربی وارد عرصه شده و پیمان ناتو نیز اقدامات اولیه خود برای مقابله با اقدامات روسیه را آغاز کرد. اما مرحله سوم بحران اوکراین که چند هفته است آغاز شده، مطرح شدن جدی بحث تجزیه‌طلبی و جدایی بخش‌های شرقی و جنوب شرقی اوکراین از این کشور و الحاق آن به روسیه طبق مدلی مشابه با الحاق کریمه است. در این مرحله در واقع این بحران ابعادی کاملاً بین‌المللی پیدا کرده و برگزاری نشست چهار جانبه ژنو و دستاوردهای

لرزان آن اقدامی در زمینه کاهش دامنه این بحران است. در حال حاضر دورنمای روشنی درباره حل و فصل زودهنگام بحران اوکراین به چشم نمی‌خورد، بلکه بالعکس با توجه به صف‌آرایی نیروهای معارض در شرق اوکراین باید انتظار تشدید ناآرامی‌ها و تزلزل هر چه بیشتر اوضاع سیاسی، اقتصادی و امنیتی اوکراین را داشت.

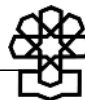
مقدمه (نگاهی به رویدادهای اخیر)

۱. نیروهای طرفدار روسیه به دنبال تصرف یک ساختمان استانداری شهر دونتسک در شرق اوکراین با اعلام استقلال این منطقه خواستار برگزاری همه‌پرسی در مورد جدایی از اوکراین شدند. برخی از این نیروها که ساختمان‌های دولتی در دونتسک را تصرف کردند، در پیام‌هایی ویدئویی از ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهوری روسیه، خواستند تا نیروهای حافظ صلح به این منطقه اعزام کند. نیروهای جدایی‌طلب در دونتسک خواستار آن شدند که تا ۲۱ اردیبهشت (۱۱ مه)، همه‌پرسی درباره جدایی این منطقه از اوکراین برگزار شود. بخش بزرگی از جمعیت شرق اوکراین روس‌زبان هستند. گفتنی است گروه‌های طرفدار روسیه در هفته‌های اخیر تظاهرات متعددی را در شهرهای دونتسک و لوهانسک برگزار کرده‌اند. مردم این شهرها که اغلب روس‌تبار هستند، خواستار برگزاری همه‌پرسی و الحاق به خاک روسیه هستند. در این راستا طرفداران مسکو در شهر لوهانسک که پرچم‌های روسیه را در دست داشتند، روز ۱۷ فروردین پس از تسخیر اماکن دولتی با سر دادن شعارهایی خواهان برگزاری همه‌پرسی و پیوستن این ناحیه به روسیه شدند. طرفداران روسیه

پرچم‌های این کشور را بر فراز ساختمان‌های دولتی اوکراین به اهتزاز درآوردند. در شهر خارکف نیز تظاهرکنندگان هوادار مسکو با عبور از صفوف نیروهای پلیس اوکراین، وارد ساختمان دولت منطقه‌ای خارکف شده و پرچم روسیه را بر فراز این ساختمان نصب کردند. تظاهراتی مشابه در شهر دونتسک نیز برگزار شد. تشدید ناآرامی و تنش در مناطق شرقی اوکراین، رئیس‌جمهور موقت این کشور را مجبور کرد سفر خود به لیتوانی را لغو کند.

۲. با وجود سفر نخست‌وزیر موقت اوکراین به مناطق ناآرام شرقی این کشور، ساختمان‌های دولتی این بخش‌ها همچنان در دست معترضان باقی ماند. درحالی که «آرسنی یاتسنیوک» ۲۲ فروردین‌ماه برای انجام مذاکراتی با رهبران هواداران روسیه، دیداری چند ساعته از دونتسک داشت هزاران فعال طرفدار روسیه همچنان بناهای دولتی را در اشغال نگه داشتند. وی در دیدار با رهبران محلی در شرق اوکراین در مورد تأمین امنیت و توسعه اقتصادی در این مناطق توسط دولت وعده‌هایی داد و اعلام کرد: دولت مرکزی اوکراین نه تنها برای مذاکره با رهبران این مناطق آماده است، بلکه آمادگی دارد تا قوانین درخواستی را اجرا کرده و نیازهای شهروندان اوکراین را در سراسر این کشور برآورده کند. در عین حال دولت اوکراین ۲۰ فروردین‌ماه با تهدید معترضان از آنها خواسته بود تا به اشغال ساختمان‌های دولتی پایان دهند.

۳. الکساندر تورچینوف، رئیس‌جمهوری موقت اوکراین، روسیه را متهم کرد که به گفته وی، مرحله دوم عملیات ویژه برای تجزیه اوکراین را آغاز کرده است. او افزود

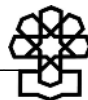
که دشمنان اوکراین در حال تکرار سناریوی کریمه هستند. اشاره او به الحاق شبه‌جزیره کریمه به روسیه پس از برگزاری همه‌پرسی در آن منطقه بود. الکساندر تورچینوف اعلام کرد که معترضان طرفدار روسیه که ساختمان‌های دولتی در شرق اوکراین را تصرف کرده‌اند، در صورتی که سلاح خود را زمین بگذارند، عفو خواهند شد. وی همچنین به معترضان پیشنهاد اعطای اختیارات بیشتر در منطقه داد و گفت: «ما آماده‌ایم که درباره تجدید سازمان حکومت‌های محلی و گسترش دامنه اختیارات آن، از جمله حق تشکیل قوه مجریه محلی، بحث کنیم». وی حتی وعده برگزاری همه‌پرسی درباره آینده اوکراین را داد. آرسن آواکوف وزیر کشور دولت موقت اوکراین نیز دولت روسیه را به حمایت از معترضان متهم کرد. به گفته وزیر کشور اوکراین، ویکتور یانوکوویچ رئیس‌جمهور پیشین این کشور و ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهوری روسیه از معترضان برای بی‌ثبات کردن شهرهای شرقی اوکراین حمایت مالی می‌کنند. آواکوف تأکید کرد اعتراضات در شهرهای شرقی این کشور صلح‌آمیز نیست و مشخص است که خشونت معترضان «هدایت شده» است. وی خاطر نشان کرد که معترضان را به دو طریق می‌توان از ساختمان‌های دولتی بیرون راند، به زور یا از طریق مذاکره. با این حال مذاکرات میان طرفین نتیجه‌ای نداشته است.

۴. مخالفان دولت موقت اوکراین که به شدت در مناطق جنوب و شرق اوکراین فعال شده‌اند بر ادامه مبارزه مسلحانه تأکید کرده‌اند. مخالفان مذکور که هوادار تغییر نظام سیاسی اوکراین از متمرکز به نظام فدرال هستند، پس از تحولات اخیر در کریمه به شدت فعال شده‌اند. بسیاری از هواداران نظام فدرالی در اوکراین، خواستار برگزاری

رفراندومی مشابه آنچه که در هفته‌های پیش در کریمه برگزار شد، هستند. آنها می‌خواهند از طریق شرکت در رأی‌گیری نظر خود را در مورد جدایی از اوکراین و پیوستن به روسیه اعلام و در نهایت آن را تحقق بخشند. آنها دولت موقت اوکراین را غیرقانونی می‌دانند. دولت آمریکا روسیه را متهم کرده است که در پس‌پرده، حمله به ساختمان‌های دولتی و اشغال آنها را برنامه‌ریزی و در اجرای آن به مخالفان کمک کرده است. کرملین این اتهام را رد و در مقابل اعلام کرده که اوکراین بدون مداخله خارجی نیز بی‌ثبات است.

۵. عملیات ضد تروریستی نیروهای امنیتی اوکراین علیه جدایی‌طلبان شرق این کشور به خشونت کشیده شد و شواهد حاکی از گسترش دامنه نبردها دارد. وزیر کشور اوکراین ضمن تأیید خبر کشته و مجروح شدن شماری از نیروهای دو طرف، جدایی‌طلبان را به استفاده از سپر انسانی متهم کرد. دولت اوکراین در پی بازپس‌گیری کنترل ساختمان‌های دولتی است که از چندی قبل به اشغال جدایی‌طلبان هوادار روسیه درآمده‌اند. تجمعات اعتراضی روزهای اخیر در شرق اوکراین نگرانی جامعه جهانی را برانگیخته است. آمریکا و اروپا نگران آن هستند که مسکو پس از الحاق شبه‌جزیره کریمه به خاک خود، در پی جدایی بخش‌های دیگری از خاک اوکراین و الحاق آنها به روسیه باشد.

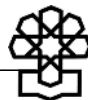
۶. شورای امنیت سازمان ملل به درخواست روسیه، ۲۴ فروردین‌ماه جلسه‌ای اضطراری تشکیل داد تا به بحران اوکراین رسیدگی کند. این نشست پس از بیانیه وزارت خارجه روسیه در خطرناک خواندن اوضاع جنوب و شرق اوکراین و تهدید

دولت مرکزی اوکراین علیه جدایی‌طلبان شرق این کشور به واکنش نظامی برگزاشد. «ویتالی چورکین» سفیر روسیه در سازمان ملل در این نشست اضطراری دولت طرفدار غرب اوکراین را مسئول افزایش تنش‌ها در این کشور دانست. چورکین همچنین دولت موقت را به سرکوب اعتراض‌ها و تظاهرات آرام مردم اوکراین متهم کرد و از مقامات اوکراین خواست تا با کنار گذاشتن خشونت با مخالفان مذاکره کنند. ازسوی دیگر «سامانتا پاور» سفیر آمریکا در سازمان ملل متحد، روسیه را به نقشی داشتن در رویدادهای شرق اوکراین متهم کرد. پاور در عین حال به تناقض موضع اعلامی روسیه با موضع اعمالی آن اشاره کرد و در این باره اظهار داشت که با وجود اینکه روسیه هرگونه قصد و نیت برای اشغال و یا تهاجم به اوکراین را رد کرده اما واقعیت این است که تصرف نظامی ساختمان‌ها در ۶ شهر شرقی اوکراین نشان‌دهنده تاکتیک‌هایی است که نیروهای روسی در مراحل نخست تهاجم به کریمه مورد استفاده قرار داده بودند. گفتنی است در روزهای اخیر تظاهرات گسترده‌ای نیز در مناطق جنوبی و شرقی اوکراین رخ داده و فعالان، ساختمان‌های دولتی در دونتسک، لوهانسک، اسلاویانسک، ماریوپل، کراماتورسک، دروژکوکولا، کراسنی لیمان، خارتسیزک و ایلووایسک را تصرف کردند. علاوه بر این، ساکنان شهرهای دیگری در اوکراین نیز در حمایت از فدرالی شدن اوکراین دست به راهپیمایی زدند. دولت کیف به دنبال عملیات نظامی گسترده همزمان با افزایش تظاهرات و راهپیمایی‌های اعتراضی در شرق اوکراین است. جابجایی دولت‌مردان منطقه و تدارکات نظامی دولت موقت اوکراین برای مقابله با مخالفان در چند شهر جنوب و

شرق اوکراین نگرانی‌هایی را در مورد ثبات منطقه به وجود آورده است. ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهوری روسیه، در نشست هیئت دولت این کشور به اوکراین در مورد اقداماتی که ممکن است جبران ناپذیر باشد، هشدار داده است.

۷. ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهوری روسیه با درخواست از سران اتحادیه اروپا برای برگزاری مذاکرات مشترک فوری درباره اوضاع اقتصادی اوکراین تأکید کرد روسیه در تأمین ثبات آن کشور نقش حمایتی داشته است. پوتین ۲۱ فروردین‌ماه در نامه‌ای خطاب به ۱۸ نفر از سران اروپا اعلام کرد اقتصاد اوکراین در چند ماه اخیر رو به افول گذاشته و کسری بودجه اوکراین رو به افزایش است و شرایط نظام پولی این کشور بسیار نگران‌کننده به نظر می‌رسد. وی با اشاره به اینکه روسیه و کشورهای عضو اتحادیه اروپا شرکای اصلی تجاری اوکراین به‌شمار می‌روند، افزود مسکو و مقامات اتحادیه اروپا در اجلاس ماه ژانویه در زمینه رسیدگی به اوضاع اقتصادی اوکراین توافق کردند. پوتین خاطر نشان کرد با وجود این، همه تلاش‌ها از جانب روسیه برای آغاز مذاکرات واقعی هیچ‌گونه نتیجه‌ای نداشته است و اتحادیه اروپا به جای حمایت واقعی از اوکراین تنها وعده‌هایی را می‌دهد که با اقدامات واقعی حمایت نمی‌شود. وی در ادامه اتحادیه اروپا را به استفاده از بازار اوکراین برای فروش کالاهایی متهم کرد که افزایش کسری تجاری اوکراین را به بیش از ۱۰ میلیارد دلار در پی داشته است و تقریباً دوسوم کل کسری تجاری این کشور را در سال ۲۰۱۳ تشکیل می‌دهد. رئیس‌جمهوری روسیه همچنین گفت لازم است نشست‌ها در سطح وزرای اقتصاد، دارایی و انرژی به منظور هماهنگی تلاش‌ها برای کمک به ثبات

اقتصادی اوکراین و تضمین انتقال و تحویل گاز طبیعی روسیه هرچه سریع‌تر و بدون هیچ‌گونه تأخیری برگزار شود. وی در عین حال افزود مذاکرات نباید به صورت یکجانبه، بلکه در شرایطی برابر با شرکای اروپایی باید برگزار شود و تنها چنین رویکردی می‌تواند عادلانه و موفقیت‌آمیز باشد.

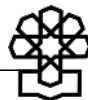
۸. در ۲۸ فروردین‌ماه نشست در ژنو با حضور اوکراین، روسیه، آمریکا و اتحادیه اروپا برگزار شد. هدف این نشست، تلاش برای حل و فصل بحران میان شرق و غرب در نتیجه وقایع اوکراین بود. وزارت امور خارجه آمریکا همچنین از سفر «جان کری» به ژنو به منظور ادامه تلاش‌ها برای کاستن از تنش در اوکراین و یافتن راه‌حل دیپلماتیک خبر داد. نشست ژنو با حضور «سرگئی لاوروف» وزیر امور خارجه روسیه، «جان کری» وزیر امور خارجه آمریکا، «آندری دشیچیتسا» وزیر امور خارجه اوکراین و «کاترین اشتون» مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا برگزار شد. پس از برگزاری مذاکرات چهارجانبه، جان کری وزیر خارجه آمریکا و سرگئی لاوروف وزیر امور خارجه روسیه اعلام کردند که در مذاکراتی که در ژنو و با هدف کمک به حل بحران اوکراین تشکیل شده بود، به توافقاتی رسیده‌اند. لاوروف، وزیر خارجه روسیه پس از این نشست گفت که شرکت‌کنندگان بر سر منحل کردن گروه‌های غیرقانونی مسلح در اوکراین به توافق رسیده‌اند. به گفته لاوروف هر گروه مسلحی که ساختمانی را به اشغال خود درآورده است، باید خلع سلاح شده و آن محل را ترک کند. وزیر خارجه روسیه افزود که همه تظاهرکنندگان مشمول عفو خواهند شد. پیش‌تر آمریکا هشدار داد که در صورت شکست مذاکرات ژنو، این کشور تحریم‌های

تازه‌ای علیه روسیه اعمال خواهد کرد.

۹. دولت موقت اوکراین ضمن دعوت به «وحدت ملی» وعده داد که به برخی از خواسته‌های جدایی‌طلبان هوادار روسیه در شرق این کشور پاسخ خواهد داد. از جمله وعده‌های دولت موقت اوکراین تمرکززدایی از قدرت و همچنین تضمین استفاده از زبان روسی است. به‌رغم اینکه ۲۸ فروردین‌ماه، اوکراین، آمریکا و اتحادیه اروپا با روسیه درباره بحران شرق اوکراین به توافق رسیدند، اشغال مراکز دولتی توسط جدایی‌طلبان هوادار روسیه در شرق اوکراین ادامه دارد. الکساندر تورچینوف رئیس‌جمهور موقت اوکراین ۲۹ فروردین‌ماه در یک سخنرانی تلویزیونی با حضور نخست‌وزیر دولت موقت گفت که استفاده از روسی به‌عنوان یک زبان رسمی در مناطقی که اکثریت روس‌زبان دارند تضمین می‌شود. او گفت که این اقدام برای دستیابی به «صلح و سازش میان مردم اوکراین» انجام می‌گیرد. رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر موقت اوکراین همچنین از احتمال تغییرات اساسی بیشتر و از جمله تمرکززدایی از قدرت و دادن اختیارات بیشتر به دولت‌های محلی خبر دادند.

مجادله بی‌انتهای اوکراین و روسیه

۱. به‌نظر می‌رسد با وجود تأکید روسیه بر عدم مداخله در امور داخلی اوکراین و به‌ویژه عدم هرگونه مداخله نظامی در شرق اوکراین، مقامات اوکراینی نسبت به روسیه کماکان بدبینی شدیدی داشته و معتقدند که مسکو عملاً با حمایت همه‌جانبه به‌ویژه حمایت مالی از معترضان در صدد تجزیه اوکراین و به‌ویژه شرق این کشور

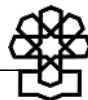

است. با این همه، گستردگی تظاهرات مردمی در شهرهای بزرگ شرق اوکراین نشان می‌دهد که مردم ساکن در این نواحی خود خواستار تغییر وضعیت موجود و پیوستن به روسیه هستند. در این میان جدایی عملی کریمه از اوکراین و پیوستن آن به روسیه موجب تشویق و دلگرمی هر چه بیشتر مردم شرق اوکراین برای پیگیری خواسته‌های جدایی‌طلبانه خود شده است. با این حال دولت موقت اوکراین که با حمایت‌های اخیر غرب دلگرمی بیشتری برای مقابله با روسیه به‌دست آورده است، با ایراد اتهامات اخیر به مسکو در واقع، با نوعی برون‌فکنی قصد دارد تا اعتراضات مردمی در شرق اوکراین را صرفاً پدیده‌ای الهام گرفته از خارج و ساخته و پرداخته روسیه معرفی نماید. مقام‌های دولتی روسیه دائماً از نگرانی خود در مورد نحوه برخورد با اقلیت روس‌تبار اوکراین سخن گفته‌اند. اگر مقابله دولت موقت این کشور با مخالفان از نظر کرملین خطری برای روس‌تباران اوکراینی تلقی شود، نمی‌توان به برقراری صلح و آرامش بین دو کشور چندان مطمئن بود. همین پیش‌بینی‌ها دولتمردان موقت اوکراین را به ترمیم روابط با روسیه واداشته است. سخنگوی وزارت خارجه اوکراین ادعا کرده که دولت موقت این کشور در پی برقراری رابطه‌ای مبتنی بر صلح با روسیه است.

۲. مسکو در هفته‌های اخیر فشار اقتصادی شدیدی به اوکراین وارد کرده و بهای فروش گاز طبیعی خود به اوکراین را به نحو قابل توجهی افزایش داده است. دمیتری مدودف نخست‌وزیر روسیه اعلام کرد این کشور تخفیفی را که اخیراً به دولت اوکراین درخصوص صادرات گاز داده بود، لغو کرده است. مدودف در ۱۴

فروردین‌ماه تأکید کرده بود که دولت موقت اوکراین باید ضمن پرداخت بدهی‌های خود درخصوص صادرات گاز، از این پس، گاز مورد نیاز خود را با قیمت جهانی از روسیه خریداری کند. این اقدام روسیه، در واقع واکنشی به سیاست‌های دولت موقت اوکراین است. اوکراین که پیش‌تر، از تخفیف ۱۰۰ دلاری در هر هزار متر مکعب گاز روسیه برخوردار بود از ماه آوریل ۲۰۱۴ باید بابت هر هزار متر مکعب گاز روسیه ۴۸۵ دلار به این کشور پرداخت کند. در واکنش به این اقدام، مقامات کی‌یف، مسکو را به تهاجم اقتصادی علیه اوکراین متهم کردند و از اقدامات حقوقی در این خصوص خبر دادند. به نظر می‌رسد که با توجه به ادامه نا آرامی‌ها در شرق اوکراین حداقل تا آینده نزدیک شواهدی دال بر پایان آن وجود ندارد و باید منتظر افزایش تنش‌ها بین روسیه و دولت موقت اوکراین به‌ویژه با توجه به اتهامات جدید کی‌یف علیه مسکو بود. این در حالی است که گونتر اوتینگر، کمیسر انرژی اتحادیه اروپا اعلام کرده که این اتحادیه به دنبال راه‌حلی است که با مشارکت صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی، بدهی‌های گازی اوکراین را به روسیه پرداخت کند.

۳. در عین حال یکی از موضوعات مهم و مرتبط با بحران کنونی در اوکراین مسئله ارائه کمک‌های مالی فوری به این کشور برای جلوگیری از ورشکستگی مالی آن است. اتحادیه اروپا کمکی چند میلیارد یورویی به اوکراین اختصاص داده است. این مسئله به‌ویژه با کاهش مجدد رتبه اعتباری اوکراین توسط مؤسسه اعتبار سنجی مودیز معنا می‌یابد. گفتنی است مؤسسه اعتباری مودیز با وجود حمایت صندوق جهانی پول از اوکراین، رتبه اعتباری این کشور را از Caa2 به Caa3 تنزل داد و در بیان علت

کاهش رتبه اعلام کرد که تغییر رژیم در کی‌یف و کاهش روابط آن با مسکو، شکنندگی اقتصاد و بودجه اوکراین را تشدید کرده است.

موضع‌گیری دوگانه غرب

۱. با وجود برخی موضع‌گیری‌ها و اقدامات ستیزه‌جویانه ازسوی غربی‌ها علیه روسیه، در اقدامی بر خلاف این روند، وزیران امور خارجه آلمان، لوکزامبورگ و اتریش تنش‌زدایی در روابط این اتحادیه با روسیه را خواستار شده‌اند. در این راستا «فرانک والتر اشتاین مایر» وزیر امور خارجه آلمان ضمن برشمردن ضرورت ادامه رایزنی کشورهای عضو اتحادیه اروپا در مورد آینده روابط با روسیه، تأکید کرد موضع اتحادیه اروپا تنش‌زدایی با روسیه است. با وجود این گونه موضع‌گیری‌ها، واقعیت آن است که تحولات جاری اوکراین و الحاق کریمه به خاک روسیه موج جدیدی از تنش در روابط روسیه و غرب را به‌ویژه در بعد روابط روسیه و سازمان ناتو موجب شده است، به نحوی که در نهایت به توقف همکاری‌های روسیه و ناتو در تمامی عرصه‌ها منجر شده است، رویدادی که ازسوی تحلیلگران به‌عنوان شروع جنگ سرد تازه میان روسیه و غرب از آن یاد می‌شود.

۲. آمریکا در ۲۲ فروردین‌ماه در نشست بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در واشنگتن درخصوص تأثیر منفی بحران اوکراین بر اقتصاد جهانی هشدار داد. «جاکوب لو»، وزیر خزانه‌داری آمریکا به «آنتون سیلوانوف» وزیر دارایی روسیه گفت، در صورت تشدید بحران اوکراین، واشنگتن آماده اعمال تحریم‌های بیشتر و

قابل توجه ضدروسیه است. گفتنی است تنش در شرق اروپا مرتبط با اوکراین، جلسه بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در واشنگتن را تحت تأثیر قرار داد. «جیم یونگ کیم»، رئیس بانک جهانی هشدار داد که بحران اوکراین تأثیر گسترده‌ای بر روسیه می‌گذارد و این کشور در سال جاری رکود اقتصادی را تجربه خواهد کرد. بانک جهانی در گزارش ۲۶ مارس خود اعلام کرد، در سال ۲۰۱۴، سرمایه‌گذاران مبلغی بی‌سابقه در حد ۱۵۰ میلیارد دلار از روسیه خارج خواهند کرد و ادامه مشکل فقدان اعتماد به اقتصاد روسیه، اکنون تبدیل به بحران بی‌اعتمادی شده است.

انتقاد روسیه از قطعنامه مجمع پارلمانی شورای اروپا

۱. در ادامه فشارهای سیاسی اتحادیه اروپا علیه روسیه، مجمع پارلمانی شورای اروپا، قطعنامه‌ای علیه روسیه تصویب کرد که با واکنش منفی روسیه مواجه شد. مجمع پارلمانی شورای اروپا ۲۱ فروردین‌ماه با ۱۵۴ رأی موافق و ۲۲ رأی مخالف و ۲۱ رأی ممتنع، هیئت پارلمانی روسیه در این مجمع را تا پایان سال ۲۰۱۴ از حق رأی دادن محروم کرد. براساس قطعنامه مجمع پارلمانی شورای اروپا اعضای هیئت روسی در هیچ یک از نهادهای تصمیم‌گیری و مدیریتی این مجمع هم نمی‌توانند شرکت کنند. در واکنش به این اقدام، «آلکسی پوشکوف» رئیس کمیسیون امور بین‌المللی دوما روسیه و سرپرست هیئت روسی در نشست مجمع پارلمانی شورای اروپا از قطعنامه این مجمع در مورد کریمه که در آن الحاق این منطقه به روسیه محکوم شده است انتقاد کرد و گفت حقوق هیئت روسیه در مجمع پارلمانی شورای

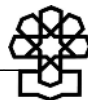
اروپا نقض شده است. نماینده روسیه این تصمیم شورای اروپا را «نمایشی خنده‌دار» خواند که «فقط می‌تواند موجب نفرت شود». پوشکوف گفت: در دو هفته آینده در مورد ادامه حضور یا خروج از مجمع پارلمانی شورای اروپا تصمیم‌گیری خواهیم کرد و این حق را برای خود محفوظ می‌داریم. مقام پارلمانی روس امکان توقف پرداخت حق عضویت روسیه در این مجمع را بعید ندانست. گفتنی است روسیه بیش از ۱۵ سال است در مجمع پارلمانی شورای اروپا حضور دارد و سالیانه ۲۹ میلیون و ۵۰۰ هزار دلار حق عضویت در آن پرداخت می‌کند که از نظر تأمین بودجه این مجمع چهارمین کشور به‌شمار می‌آید.

۲. اقدام شورای اروپا که یک نهاد تمام اروپایی است که در سال ۱۹۴۹ تشکیل شده، در راستای خط‌مشی کلی غربی‌ها به‌ویژه اتحادیه اروپا برای مجازات روسیه به‌دلیل اقدامات این کشور درباره اوکراین است. روسیه در مارس ۲۰۱۴ با امضای قراردادی با جمهوری خودمختار کریمه که به دنبال برگزاری همه‌پرسی برای جدایی این منطقه از اوکراین انجام گرفت - آن را به خاک خود ضمیمه کرد. در عین حال پس از ضمیمه کریمه توسط روسیه، جدایی‌طلبان چند شهر در شرق اوکراین نیز که از حمایت مسکو برخوردارند درصدد کسب استقلال و پیوستن به روسیه برآمده‌اند. غربی‌ها به‌همراه دولت موقت اوکراین مدعی دخالت روسیه در ناآرامی‌های کنونی در شرق اوکراین هستند. این مسئله واکنش شدید آمریکا و اروپا را در پی داشته و در این راستا سران اتحادیه اروپا، تحریم‌هایی را علیه روسیه وضع کرده و ازسوی دیگر سازمان ناتو در کنار آمریکا اقدام به برگزاری رزمایش‌ها و استقرار نیروها و

تجهیزات در کشورهای همجوار اوکراین که عضو این سازمان دفاعی هستند نموده است. با این همه روسیه کماکان بر موضع خود درباره اوکراین پافشاری کرده و به همین دلیل اروپایی‌ها به همراه آمریکا قصد فشار بیشتر به روسیه را دارند و در این راستا ضمن تعلیق روابط ناتو با روسیه، اکنون تلاش می‌کنند تا برای فشار بیشتر به روسیه و در تنگنا قرار دادن آن، عضویت این کشور و یا حوزه اختیارات آن در مجامع اروپایی را به حالت تعلیق درآورند. اقدام شورای اروپا که ۴۷ کشور اروپایی در آن عضویت دارند برای تعلیق حقوق روسیه در مجمع پارلمانی این نهاد اروپایی در چارچوب سلسله اقداماتی صورت می‌پذیرد که با هدف واداشتن مسکو برای تغییر موضع خود در قبال اوکراین انجام می‌شود. در واقع پس از ممنوع‌الورود کردن ده‌ها مقام روس به خاک خود و نیز مسدود کردن دارایی‌های آنان توسط آمریکا و اتحادیه اروپا، تصمیم شورای اروپا شدیدترین تحریم و پاسخ غرب به اقدامات روسیه محسوب می‌شود. با این همه به نظر نمی‌رسد که روسیه در راستای اهداف استراتژیک خود درباره اوکراین تسلیم این فشارها شود و بدین لحاظ می‌توان پیش‌بینی کرد که با وجود این‌گونه اقدامات تحریمی و یا حتی اعمال تحریم‌های گسترده‌تر اقتصادی، کماکان به تعقیب سیاست خود درباره اوکراین ادامه دهد.

مباحثات داخل آمریکا

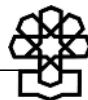
۱. باراک اوباما، رئیس‌جمهوری آمریکا در ۱۴ فروردین‌ماه در نشست میزبان رهبران کنگره بود. اوباما و معاون اولش، «جو بایدن»، در این نشست تلاش کردند تا فشار

کنگره بر دولت بر سر روسیه و رفتار این کشور در تجزیه اوکراین را کاهش دهند. سیاست مسکو در روند جدایی کریمه از اوکراین و الحاق آن به روسیه، انتقادهای جمهوریخواهان از سیاست خارجی اوباما در قبال روسیه را بیش از پیش کرده است. «جان بوئزر»، رئیس جمهوریخواه مجلس نمایندگان آمریکا و «نانسی پلوسی» رهبر اقلیت دمکرات در این مجلس و همچنین «هری رید»، رهبر اکثریت سنا و «میچ مک کانل»، رهبر اقلیت در این نهاد میهمان اوباما و بایدن در کاخ سفید بودند. اوباما پس از سفری یک هفته‌ای به اروپا و عربستان که عمده آن به رایزنی در مورد نحوه تقابل با روسیه اختصاص داشت، رهبران دمکرات و جمهوریخواه کنگره را دعوت کرد تا کارنامه‌ای از تلاش‌های خود و دولتش برای اعمال فشار بر مسکو ارائه کند. رئیس‌جمهوری آمریکا از رهبران کنگره برای تصویب لایحه کمک یک میلیارد دلاری به اوکراین تقدیر کرد. اقتصاد اوکراین با بحرانی جدی روبرو شده است و آن گونه که برخی از مقامات دولت موقت این کشور گفته‌اند اوکراین بدون کمک خارجی دچار ورشکستگی اقتصادی خواهد شد. اوباما در نشست ۶ نفره از جمهوریخواهان خواست همزمان، لایحه مربوط به اصلاحات ساختاری در صندوق بین‌المللی پول را نیز از تصویب بگذارند تا این نهاد مالی جهانی توان بیشتری برای کمک به کشورهایمانند اوکراین داشته باشد. مخالفت جدی جمهوریخواهان، سبب شد که خود دمکرات‌ها لایحه دولت در مورد صندوق بین‌المللی پول را از دستور کار کنگره خارج کنند. اوباما تلاش کرد تا با بهره‌برداری از نیاز اوکراین به کمک اقتصادی، رقبای خود را به تصویب لایحه مذکور مجاب کند. یکی از نتایج اصلاحات مورد نظر این است که

نقش سایر کشورها در تأمین بودجه صندوق بین‌المللی پول بیشتر خواهد شد.

۲. دستاوردهای سیاست خارجی اوباما در برخورد با روسیه بر سر الحاق کریمه اوکراین به خاک خود برای جمهوریخواهان به هیچ وجه چشمگیر نبوده است. نتیجه نشست اوباما با رهبران اتحادیه اروپا در بروکسل تصمیمی بود که قاطعیت مورد نظر جمهوریخواهان را دربرنداشت. رهبران اروپا و آمریکا تصمیم گرفتند که اگر روسیه گامی فراتر نهد و در خاک اوکراین و یا در دیگر کشورهای همسایه آن اقدام نظامی کند، با تحریم‌هایی جدی اقتصادی به‌ویژه در حوزه انرژی مواجه شود. به نظر می‌رسد در این تصمیم مشترک، برگشت‌ناپذیری کریمه به خاک اوکراین پذیرفته شده و تنها در مورد تکرار بی‌توجهی روسیه به تمامیت ارضی اوکراین و سایر کشورهای منطقه هشدار داده شده است. انرژی مهمترین بخش اقتصاد روسیه و شاید آسیب‌پذیرترین بخش آن محسوب می‌شود، اما اروپایی‌ها به‌ویژه کشورهای اروپای شرقی و مرکزی به شدت به منابع انرژی روسیه وابسته‌اند. اوباما از رهبران اروپا خواسته بود که وابستگی خود به منابع انرژی روسیه را کاهش دهند تا مسکو نتواند از آن به‌عنوان یک اهرم فشار و همچنین تضمینی برای سکوت اروپا در برابر رفتارهایش استفاده کند. این نکته نیز باید لحاظ شود که کی‌یف تا حد قابل توجهی به واردات انرژی از روسیه وابسته است و دولت‌های اروپایی برای جلوگیری از به‌وجود آمدن بحران انرژی در اوکراین باید نیازهایش در این مورد را تأمین کنند. اما رئیس‌جمهوری آمریکا در عین حال به رهبران اروپا هشدار داده است که کشورش نمی‌تواند در تأمین نیاز این قاره به انرژی نقشی ایفا کند. دولت آمریکا براساس

مصوبه کنگره از صادر کردن منابع سوختی منع شده است. دمکرات‌ها برخلاف رقبای جمهوریخواهشان به دلایلی مایل نیستند که این ممنوعیت برداشته شود. برای مثال آزادی صادرات گاز و نفت به افزایش درآمد آن دسته از ایالت‌های آمریکا کمک می‌کند که عمدتاً تحت کنترل جمهوریخواهان هستند و از این رو به موفقیتی برای حزب رقیب آنها تبدیل می‌شود. جمهوریخواهان می‌گویند ورود آمریکا به بازار جهانی انرژی موجب کاهش قیمت آن و بالطبع کاهش درآمد روسیه می‌شود.

افزایش تنش بین روسیه و ناتو

۱. ناآرامی‌های اوکراین زمینه‌ساز افزایش بی‌سابقه تنش میان سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) با روسیه شده است. روسیه به دنبال تحولات اخیر اوکراین و سقوط ویکتور یانوکویچ، چهره مورد حمایت مسکو، نیروهای ارتش خود را در مرزهای اوکراین مستقر کرده است، مسئله‌ای که ائتلاف غرب و اوکراین به آن اعتراض کرده‌اند. آندرس فوگ راسموسن، دبیرکل ناتو، به مسکو هشدار داده است که یا نیروهای خود از مرز اوکراین را به عقب براند یا در صورت مداخله در اوکراین منتظر عواقب آن باشد. در همین حال دبیرکل ناتو هشدار داد که اگر روسیه نیروهای خود را از مرزهای اوکراین عقب نکشد، باید منتظر پیامدهای آن باشد، اما روسیه می‌گوید که ناتو با استفاده از بحران اوکراین درصدد توجیه وجود خود در قرن ۲۱ است. گفتنی است ناتو از ماه مارس که روسیه شبه‌جزیره کریمه اوکراین را به مرزهای خود الحاق کرده، تمام تمرینات نظامی و همکاری‌های غیرنظامی خود با

روسیه را به حال تعلیق درآورده است.

۲. آندرس فوگ راسموسن دبیرکل سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) در ۲۲ فروردین‌ماه بار دیگر تأکید کرد که تجمع نظامیان روسیه در مرزهای شرقی اوکراین برای تمرین و رزمایش نیست، بلکه برای جنگ است. دبیرکل ناتو با متهم کردن روسیه به افزودن تنش‌های قومی در شرق اوکراین و دامن زدن به ناآرامی‌ها در این منطقه تأکید کرد که مسکو از قدرت و توان نظامی خود برای دیکته کردن این امر که اوکراین باید یک دولت فدرال بی‌طرف باشد، استفاده می‌کند. ناتو تصاویر ماهواره‌ای خود را از استقرار نیروهای روسیه در مرزهای شرقی اوکراین منتشر کرد که این امر نگرانی عمیق آن را از احتمال مداخله نظامی روسیه در اوکراین نشان می‌دهد. تصاویر یاد شده که به اواخر مارس و اوایل آوریل مربوط می‌شود و توسط مرکز فرماندهی عملیات ناتو واقع در «مانس» بلژیک منتشر شده است، استقرار نیروهای روسیه را در پنج نقطه در اطراف مرز شرقی اوکراین نشان می‌دهد و حاوی جزئیاتی درباره جت‌های جنگنده پیشرفته، بالگرد، هواپرد کنترل و نوعی از هواپیماهای آواکس و شماری از نیروهای مستقر زمینی است. راسموسن در موضع‌گیری اخیر خود با توجه به ناآرامی‌های شرق اوکراین، نسبت به این تنش‌ها اظهار نگرانی کرد و از روسیه خواست این بحران را برطرف کند.

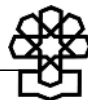
بحران اوکراین و تلاش برای تقویت ناتو

۱. تقابل روسیه و ناتو بر سر اوکراین باعث شده تا تلاش‌ها برای تقویت ناتو فزونی یابد. در این راستا جان کری وزیر خارجه آمریکا خواستار افزایش بودجه

نظامی کشورهای عضو سازمان پیمان آتلانتیک شمالی شد. وی علت این درخواست را حمایت از شرکای این پیمان نظامی عنوان کرد. پیش از این نیز باراک اوباما رئیس‌جمهوری آمریکا درباره کاهش چشمگیر هزینه‌های نظامی کشورهای اروپایی عضو ناتو هشدار داده بود. درخواست برای افزایش بودجه نظامی کشورهای عضو ناتو در حالی مطرح می‌شود که بحران اوکراین، به تنش میان روسیه و غرب دامن‌زده است. این تقابل در پی همه‌پرسی در شبه‌جزیره کریمه برای جدایی از اوکراین و پیوستن آن به روسیه و تحرکات نظامی این کشور در مرز با اوکراین، افزایش یافت. از این رو وزیر خارجه ۲۸ کشور عضو ناتو ۱۳ فروردین‌ماه در نشست در بروکسل تصمیم گرفتند تمامی همکاری‌های نظامی و غیرنظامی خود را با روسیه به حالت تعلیق درآورند. ناتو که زمانی اصلی‌ترین وظیفه‌اش مقابله با نفوذ شوروی بود، با پایان جنگ سرد تلاش کرد اهداف متفاوتی برای ادامه بقای خود بیابد. تلاش برای بهبود روابط با رقبای جنگ سرد به ویژه مسکو نیز بخشی از این تلاش‌ها بود که به‌طور خاص از طریق شورای ناتو - روسیه دنبال شد. با این حال ناتو هرگز نتوانست از تبعات سیاست مقابله با نفوذ شوروی در دوران جنگ سرد به طور کامل رها شود و گسترش این پیمان نظامی به نزدیکی مرزهای روسیه به یکی از اصلی‌ترین نگرانی‌های مسکو در سال‌های اخیر بدل شد. تا جایی که برخی از کارشناسان معتقدند این نگرانی‌ها شاید در مواضع کنونی روسیه در برابر بحران اوکراین بی‌تأثیر نبوده است. اگرچه «آندرس فوگ راسموسن» دبیرکل ناتو مدعی است گسترش ناتو به نفع اروپا و کشورهایایی بوده است که پس از پایان جنگ سرد به این سازمان پیوسته‌اند.

۲. با وجود تلاش‌ها برای توجیه ادامه بقای ناتو، این پیمان منطقه‌ای با هزینه‌های سنگین نظامی آن، نقش مؤثری در مناقشات منطقه‌ای و بین‌المللی نداشته است. عملیات ناتو در افغانستان در حالی پایان می‌باید که نه تنها امنیت به این کشور جنگ‌زده بازنگشته، بلکه هزینه‌های انسانی و مالی این جنگ، موجب نارضایتی‌های گسترده‌ای شده است. در لیبی نیز اگرچه عملیات نظامی تحت رهبری ناتو به سرنگونی رژیم دیکتاتوری این کشور منجر شد، اما این سازمان به دلیل تخطی از قطعنامه شورای امنیت و تلفات غیرنظامیان، هدف انتقادات زیادی قرار گرفت. افزون بر این حمله نظامی تحت رهبری ناتو به لیبی به افزایش قاچاق سلاح و قدرت گرفتن گروه‌های مسلح در شمال آفریقا منجر شد. اما ناکارآمدی ناتو در مناقشات بین‌المللی جدی‌ترین تهدید ضد این پیمان نظامی نیست، بلکه کاهش چشمگیر بودجه نظامی کشورهای اروپایی عضو، به چالشی جدی برای آن بدل شده است. کشورهای اروپایی عضو ناتو برای مقابله با بحران مالی عمیقی که بدان دچار شده‌اند، سیاست‌های اقتصادی سختگیرانه‌ای را به اجرا گذاشته‌اند و کاهش هزینه‌های نظامی بخشی از این سیاست‌هاست. واشنگتن که همواره از فاصله زیاد میان هزینه‌های دفاعی آمریکا و متحدان اروپایی آن در ناتو ناراضی است، تلاش می‌کند از بحران اوکراین برای ترغیب این کشورها به افزایش نقش آفرینی در ناتو، بهره‌برداری کند. صرفنظر از اینکه هیاهوی آمریکا درباره تهدیدهای احتمالی این بحران برای اروپا چقدر به واقعیت نزدیک است، باید دید سایر اعضای ناتو تا چه حد آماده‌اند هزینه‌های افزایش تقابل با روسیه را بپردازند.

تأکید دبیر کل ناتو بر افزایش هزینه‌های دفاعی

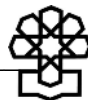
۱. با گسترش شکاف بین روسیه و ناتو بر سر اوکراین و اقدامات تنبیهی ناتو علیه روسیه، موضع‌گیری مقامات دو طرف رنگ و بوی تندتری به‌خود گرفته است. در این راستا «آندرس فوگ راسموسن» دبیر کل ناتو در مقاله‌ای که در روزنامه دیلی تلگراف به چاپ رسید، تأکید کرد که انگلیس و متحدانش در ناتو باید با هزینه بیشتر در بخش دفاعی به «تجاوز غیرقانونی» روسیه علیه اوکراین واکنش نشان دهند. از دیدگاه راسموسن، اعضای ناتو باید به مدرنیزه کردن نیروهای مسلح خود بپردازند، زیرا روسیه به دنبال تقسیم اروپاست. راسموسن ادعا کرد که هیچ‌یک از اعضای ناتو در پی ایجاد جنگ سرد با روسیه نیستند، ولی با وجود این شاهد آن هستند که مسکو تلاش می‌کند بار دیگر اروپا را به مناطق تحت نفوذ خود تقسیم کند. وی در این باره تصریح کرد که همه اعضای ناتو باید منابع لازم را برای تقویت توانایی‌های دفاعی سرمایه‌گذاری کنند، هرچند این اقدامات در شرایط اقتصادی کنونی دشوار است، اما شرایط دفاعی آنها را می‌طلبد. راسموسن در عین حال هشدار داد که در بلندمدت، ضعف امنیتی هزینه به مراتب بیشتری از سرمایه‌گذاری کنونی خواهد داشت. نکته مهمی که راسموسن آن را بیان کرده و به طور تلویحی به ایستادگی نظامی در برابر روسیه اشاره دارد این است که وی تصریح کرد که ناتو ناگزیر است که در برابر اقدامات کرملین واکنش نشان دهد، ولی این به معنای احیای دوران جنگ سرد نیست. راسموسن در حالی خواهان تقبل هزینه‌های نظامی بیشتر از سوی اعضای ناتو شده است که در حال حاضر بار مالی ناتو بیش از همه بر دوش آمریکا قرار دارد. در

سال ۲۰۱۳ آمریکا ۷۲ درصد از هزینه‌های نظامی ناتو را تقبل کرد در حالی که در سال ۱۹۹۵ این مقدار ۵۹ درصد بود.

۲. گفتنی است ناتو در واکنش به بحران اوکراین و الحاق شبه‌جزیره کریمه به روسیه، تعداد هواپیماهای جنگنده در کشورهای حوزه بالتیک (استونی، لتونی و لیتوانی که هم‌مرز با روسیه هستند) را دو برابر کرده است. همچنین هواپیماهای رادار پرنده آواکس در آسمان لهستان و رومانی به منظور رهگیری فعالیت‌های روسیه مستقر شده‌اند. ناتو همچنین حضور نظامی خود را در دریای سیاه پس از بروز بحران اوکراین افزایش داده است. علاوه بر این تعدادی هواپیما نیز برای گشت‌زنی به فراز لهستان و رومانی فرستاده شده است. سازمان ناتو همچنین در ۱۳ فروردین‌ماه برای مجازات روسیه به دلیل الحاق شبه‌جزیره کریمه به خاک خود، همکاری‌های با این کشور در عرصه‌های مختلف را متوقف کرد.

واکنش روسیه به اقدامات ناتو

در مقابل اقدامات خصمانه ناتو، روسیه موضعی انتقادی اتخاذ کرده و در این راستا «الکساندر گروشکو» نماینده دائم روسیه در ناتو اعلام کرد سازمان پیمان آتلانتیک شمالی تلاش می‌کند جامعه بین‌الملل را متقاعد کند که روسیه در تلاش برای انجام اقدامات تهاجمی است و قصد دارد از این طریق جنگ سرد جدیدی به وجود آورد. به گفته وی شمار طرفداران بازگشت به دوران جنگ سرد در این سازمان افزایش یافته است. گروشکو در باره توقف همکاری‌های ناتو با روسیه نیز که تصمیم مربوط به

آن در اجلاس اخیر وزیران خارجه این پیمان در بروکسل گرفته شد، به توقف اجرای طرح‌های مختلف میان روسیه و این سازمان اشاره کرد. به نظر می‌رسد روسیه در واکنش به اقدامات ناتو موضعی تهاجمی اتخاذ کرده و ضمن قطع همکاری با ناتو در زمینه افغانستان به تعلیق و یا قطع روابط با ناتو در دیگر زمینه‌ها نیز پرداخته است. با توجه به تنش فزاینده بین روسیه و ناتو شواهد حاکی از آن است که موضوعات مورد اختلاف بین دو طرف به سرعت در حال افزایش است. در سال‌های اخیر موضوعاتی مانند گسترش ناتو به سوی شرق و یا استقرار سامانه‌های ضد موشکی از موارد اصلی اختلاف محسوب می‌شدند، اما اکنون بحران اوکراین به طور جدی به رویارویی دو طرف انجامیده است. به نحوی که ناتو عملاً در حال صف‌آرایی نظامی در برابر روسیه است و همین مسئله احتمال برخورد دو طرف با گسترش بحران اوکراین و به‌ویژه گسترش آشوب و ناآرامی در شرق اوکراین را به شدت افزایش داده است.

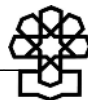
تقویت نظامی روسیه در کریمه

با توجه به اینکه سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) حضور خود در دریای سیاه و کشورهای همجوار اوکراین را افزایش داده است، وزارت دفاع روسیه در صدد تقویت ناوگان دریایی این کشور در دریای سیاه و نیز افزایش استقرار تجهیزات نظامی در کریمه است. در این راستا «سرگئی شایگو» وزیر دفاع روسیه در مقاله‌ای به نشست خود با مقام‌های ارشد این وزارتخانه و ژنرال‌های روس در مورد تقویت حضور نظامی روسیه در شبه‌جزیره کریمه و دریای سیاه اشاره کرد.

شایگو در مورد سند محرمانه تقویت توانمندی نظامی کریمه با مقام‌های ارشد نظامی روسیه گفتگو کرد و قرار است در ۶ سال آینده تقویت این منطقه با ارسال تسلیحات پیشرفته و استقرار واحدهای نظامی جدید صورت گیرد. در این مدت باید تمام تأسیسات نظامی کریمه نوسازی شود و این منطقه برای استقرار تسلیحات پیشرفته و واحدهای نظامی جدید آمادگی یابد. روسیه قصد دارد تا ۶ ناو جدید در دریای سیاه مستقر کند. این ناوها همراه با ۶ فروند زیردریایی دیزلی از نوع «طرح ۶۳۶» در سال‌های آینده در اختیار ناوگان دریای سیاه روسیه قرار خواهد گرفت. واحدهای هوایی کریمه نیز به‌طور اساسی تقویت خواهد شد به‌طوری که مطابق برنامه وزارت دفاع روسیه پس از بازسازی تأسیسات پایگاه هوایی این منطقه، جنگنده‌های سوخو-۲۷ و هواپیماهای تجسس دریایی توپولف-۱۴۲ و ایلوشین-۳۸ و بالگردهای کا-۲۷ و کا-۲۹ در آن مستقر می‌شود. علاوه بر آن سیستم‌های پیشرفته ضد هوایی در این منطقه مستقر خواهد شد. در همین حال برخی گزارش‌ها حاکی از امکان استقرار بمبافکن‌های دور پرواز توپولف-۲۲ و نیز سیستم‌های پدافند موشکی اس-۳۰۰ و اس-۴۰۰ در منطقه کریمه برای پوشش حریم دفاعی این منطقه است.

بهانه‌جویی‌های ناتو

۱. با ادامه اقدامات ناتو در زمینه تقویت نیروها و افزایش استقرار تجهیزات نظامی در کشورهای همجوار اوکراین از سوی ناتو، «سرگئی لاوروف» وزیر امور خارجه روسیه اعلام کرد ناتو تلاش می‌کند از بحران اوکراین به منظور «استقرار نظامیان

خود» در اوکراین و پیش‌روی نیروهای خود به سوی شرق استفاده کند. وی تأکید کرد که ناتو به دنبال تقویت اتحاد درونی خود است.

۲. در مقابل، سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) گزارش‌های روسیه را درباره قصد این سازمان برای استقرار نیروهای نظامی نزدیک مرز روسیه تکذیب کرد. در این راستا «الکساندر ورشبو»، معاون دبیرکل ناتو چهارشنبه ۲۰ فروردین‌ماه اظهارات «آنا تولی آنتونوف» معاون وزیر دفاع روسیه را رد کرد. سخنان ورشبو پاسخ به اظهارات آنتونوف است که گفته بود روسیه از طرح برخی کشورهای عضو ناتو برای استقرار واحدهای نظامی قدرتمند در خاک خود نزدیک مرز با روسیه آگاه شده است. ظاهراً آنتونوف به درخواست لهستان و کشورهای بالتیک از ناتو برای تقویت حضور نظامی خود در این کشورها اشاره کرده است. به نظر می‌رسد همه اقدامات ناتو در این زمینه با استناد به توافقنامه‌هایی است که بین ناتو و روسیه امضا شده و براساس آن ناتو از استقرار نیروهای دائمی در کشورهای شرق اروپا خودداری می‌کند، اما امکان تقویت نیروهای این کشورها از طرف ناتو وجود دارد.

۳. تهدیدهای نظامی روسیه علیه اوکراین ممکن است در نهایت به بهانه‌ای برای استقرار نیروهای آمریکایی در کشورهای عضو ائتلاف در شرق اروپا منجر شود که (از جانب روسیه) احساس خطر می‌کنند. در همین راستا بریدلاو فرمانده ارشد ناتو در اروپا تصریح کرد که مداخله هیچ کشور از جمله آمریکا را منتفی نمی‌داند. گفتنی است وزرای خارجه ۲۸ کشور عضو ائتلاف ناتو به ژنرال بریدلاو تا ۲۶ فروردین‌ماه مهلت دادند گام‌های تضمینی ارائه دهد که براساس آن کشورهای ناتو

که به روسیه نزدیک هستند می‌توانند از حمایت دیگر کشورهای ائتلاف برخوردار شوند. بریدلاو گفت: در حال حاضر به دنبال یک بسته اقدامات زمینی، هوایی و دریایی هستیم که می‌تواند برای متحدان شرقی ما تضمین‌کننده باشد.

بازبینی حضور نظامی آمریکا در اروپا

۱. به گفته «درک چالت»، معاون وزیر دفاع آمریکا، الحاق کریمه به روسیه می‌تواند باعث تجدیدنظر آمریکا در حضور نظامی در اروپا شود که پس از پایان جنگ سرد به تدریج کاهش یافته بود. چالت با حضور در کمیته نیروهای مسلح مجلس نمایندگان آمریکا با بیان اینکه مداخله روسیه در اوکراین، رویکرد واشنگتن نسبت به اروپا را به چالش کشیده، اظهار داشت که این اقدام روسیه چشم‌انداز امنیتی اروپا را تغییر می‌دهد، باعث بی‌ثباتی در مرزهای ناتو می‌شود و چالشی برای نظم بین‌المللی است. چالت در این باره تصریح کرد که هر چند ما به دنبال رویارویی با روسیه نیستیم، اما اقدامات کرملین در اروپا و اورآسیا، آمریکا را وادار به تجدیدنظر در زمینه حضور خود در اروپا، رزمایش‌ها و تمرینات نظامی آینده و همچنین میزان استقرار نیرو می‌کند. در حال حاضر حدود ۶۷ هزار نیروی نظامی آمریکا در قاره اروپا مستقر هستند که ۴۰ هزار نفر در آلمان ۱۱ هزار نفر در ایتالیا و ۹۵۰۰ نفر در انگلیس مسقر هستند.

۲. هنگام فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۱ میلادی ۲۸۵ هزار نظامی آمریکایی در اروپا مستقر بودند. با این حال تغییرات ژئوپولیتیکی در صحنه اروپا و بروز تهدیدات جدید در دیگر نقاط جهان، در نهایت منجر به چرخش نگاه و توجه آمریکا از اروپا به

دیگر نقاط و به‌ویژه شرق آسیا شد. باراک اوباما رئیس‌جمهوری آمریکا در ژانویه ۲۰۱۲ میلادی استراتژی جدید نظامی این کشور تحت عنوان «بازبینی استراتژی دفاعی» را اعلام کرد. این استراتژی تا حد زیادی بر دو موضوع حضور نظامی بیشتر در آسیا - اقیانوس آرام و خاورمیانه متمرکز بود. در این استراتژی مسئله کاهش نیروهای آمریکایی در اروپا نیز مورد توجه قرار گرفت که نتیجه کاهش قابل ملاحظه بودجه نظامی آمریکا و نیز دیدگاه جدید استراتژیست‌های آمریکایی درباره تهدیدات نظامی جدید بود. با توجه به اینکه از دیدگاه استراتژیست‌های آمریکایی تهدیدات عمده در ناحیه آسیا - اقیانوس آرام قرار دارند، لذا طبیعتاً پنتاگون تمرکز بیشتری بر این منطقه معطوف کرد.

۳. تحولات سریع و گسترده در صحنه اروپا با اقدام روسیه در زمینه الحاق شبه‌جزیره کریمه به قلمرو خود و نیز صف‌آرایی نظامی روسیه در مرزهای غربی اوکراین در کنار متهم شدن مسکو به دخالت در ناآرامی‌های شرق اوکراین باعث شده تا واشنگتن به سرعت درصدد تغییر استراتژی نظامی خود در صحنه اروپا بر آمده و در کنار آن اقدامات و تدبیر دفاعی و نظامی قابل توجهی انجام دهد. معاون وزیر دفاع آمریکا در این باره تصریح کرده که واشنگتن خودجوش بودن حوادث در دونتسک و خارکف را باور ندارد، در عین حال وی، تحرکات روسیه در شرق اوکراین را تشدیدکننده بحران دانست. این درحالی است که آمریکا برای اطمینان دادن به متحدانش در ناتو درحال حاضر ۶ جنگنده اف-۱۵ به جمهوری‌های بالتیک و ۱۲ فروند اف-۱۶ به همراه سه هواپیمای ترابری را نیز به لهستان فرستاده

است. همچنین ناوشکن «دونالد کوک» مجهز به سامانه ضدهوایی و ضدموشکی «ایجیس» نیز تا روزهای آینده در دریای سیاه مستقر خواهد شد. در واقع بخشی از اقدامات آمریکا علیه روسیه در پاسخ به بحران اوکراین، واکنش‌های نظامی به‌ویژه در اروپای شرقی است که می‌تواند به تنش بیشتر در این منطقه ملتهب بیانجامد. شواهد حاکی از آن است که با وجود هشدارهای آمریکا و ناتو به روسیه در زمینه سیاست‌ها و اقدامات آن، مسکو کماکان قصد دارد تا اهداف خود را در اوکراین دنبال کند. بدین ترتیب باید دید که رویارویی روسیه و آمریکا در صحنه اروپای شرقی تا کجا می‌تواند ادامه یابد و آیا این مواجهه در نهایت به تقابل نظامی خواهد انجامید؟

شکاف در اردوگاه مخالفان روسیه

۱. با وجود ادامه تنش‌ها بین روسیه و غرب بر سر اوکراین و اجرایی شدن برخی تهدیدات غربی‌ها علیه روسیه، به‌نظر می‌رسد که بین غربی‌ها به‌ویژه اروپایی‌ها وحدت نظر چندانی برای تشدید اقدامات مجازات‌گونه علیه روسیه و یا قطع همه همکاری‌ها وجود ندارد. کما اینکه سازمان فضایی اروپا از ادامه همکاری این سازمان با روسیه خبر داد. «ژان ژاک دوردین» دبیر کل سازمان فضایی اروپا اعلام کرد، این سازمان هیچ تمایلی برای قطع همکاری‌های خود با روسیه ندارد و به همکاری‌های مشترک خود با مسکو ادامه خواهد داد. وی تأکید کرد که هیچ یک از ۲۰ کشور اروپایی عضو این سازمان و هیچ یک از اعضای اتحادیه اروپا خواستار متوقف شدن

این همکاری‌ها با روسیه نشده‌اند. اعلام تصمیم سازمان فضایی اروپا برای ادامه همکاری‌ها با روسیه در حالی انجام گرفته است که سازمان فضایی آمریکا «ناسا» NASA» پروژه‌های مشترک خود با روسیه را به علت اقدام اخیر این کشور در الحاق شبه‌جزیره کریمه به خاک خود متوقف کرده است. با این همه اقدام ناسا در لغو همکاری‌های مشترک با روسیه نه تنها با مخالفت کارشناسان روسی روبرو شده، بلکه انتقادات زیادی را نیز در بین فضاوردان و کارشناسان آمریکایی در پی داشته است.

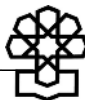
۲. اساساً بین اروپایی‌ها نیز درباره تحریم کامل یا نسبی روسیه اختلاف است. درحالی که برخی کشورهای بزرگ اروپایی عضو ناتو از تشدید تحریم‌ها علیه روسیه سخن می‌رانند، اما برخی دیگر کشورها به‌ویژه در شرق اروپا که از رهگذر روابط تجاری و اقتصادی با روسیه سود می‌برند و یا دارای پروژه‌های مشترک صنعتی مانند ساخت نیروگاه‌های هسته‌ای با روسیه هستند، تمایل چندانی به پیوستن به این اقدامات تحریمی ندارند. ازسوی دیگر واقعیتی به نام وابستگی اتحادیه اروپا به انرژی روسیه، میدان مانور چندانی برای اقدامات شدید اروپایی‌ها علیه روسیه مانند تحریم فوری خرید نفت و گاز روسیه برای این کشورها باقی نمی‌گذارد. همین مسئله باعث شده تا برخی کشورهای غربی از لزوم سازش با روسیه سخن بگویند. ازجمله «میلوش زمان» رئیس‌جمهور چک به این مسئله اشاره کرده که غرب باید واقعیت الحاق کریمه به روسیه را بپذیرد. همچنین با وجود برخی موضع‌گیری‌ها و اقدامات ستیزه‌جویانه ازسوی غربی‌ها علیه روسیه، در اقدامی برخلاف این روند، وزیران امور خارجه آلمان، لوکزامبورگ و اتریش

تنش‌زدایی در روابط این اتحادیه با روسیه را خواستار شده‌اند. در این راستا «فرانک والتر اشتاین مایر» وزیر امور خارجه آلمان ضمن برشمردن ضرورت ادامه رایزنی کشورهای عضو اتحادیه اروپا در مورد آینده روابط با روسیه، تأکید کرد موضع اتحادیه اروپا تنش‌زدایی با روسیه است.

۳. با این همه روند وقایع حداقل در مقطع کنونی چیزی خلاف روند تنش‌زدایی را نشان می‌دهد. با گسترش ناآرامی‌ها در شرق اوکراین که از سوی دولت موقت اوکراین و غربی‌ها، روسیه به‌عنوان عامل برانگیزاننده و تحریک‌کننده آن شناخته شده است، اکنون چشم‌انداز تشدید تحریم‌ها علیه روسیه بیش از هر زمان دیگر به‌چشم می‌خورد. با این حال باید دید غربی‌ها و به‌ویژه اروپایی‌ها تا چه حد قادر به تحمل پیامدهای تحریم‌ها علیه روسیه از یکسو و از دست دادن منافع اقتصادی و مالی خود از سوی دیگر هستند. باید به خاطر داشت که روسیه به‌عنوان یک کشور بزرگ و صنعتی دارای روابطی گسترده و پیچیده با اتحادیه اروپاست و به همین لحاظ تعلیق و یا قطع این روابط نه تنها در بسیاری موارد دشوار است، بلکه همان‌گونه که در مورد ادامه همکاری‌های فضایی بین اروپا و روسیه شاهد آن هستیم اساساً چاره‌ناپذیر است.

جمع‌بندی

۱. دولت اوکراین با انتخابی سخت مواجه است. از یکسو اگر خواهان حفظ یکپارچگی اوکراین است باید وارد مبارزه جدی و مسلحانه با جدایی‌طلبان روس‌گرا شود که این

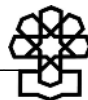

مسئله به نوبه خود خطر مداخله نظامی روسیه را به همراه دارد. اما گزینه دوم برای دولت اوکراین، عدم اقدام عملی برای مقابله با جدایی‌طلبان است که بدین ترتیب خطر تجزیه اوکراین بسیار جدی خواهد شد. به نظر می‌رسد که دولت اوکراین، گزینه نخست را انتخاب کرده است. از همین رو برخی معتقدند که اوکراین در آستانه جنگ داخلی قرار گرفته است. بدین ترتیب باید دید با تشدید سرکوب جدایی‌طلبان، روسیه چه نوع واکنشی نشان خواهد داد. در عین حال واکنش نظامی روسیه مطمئناً واکنش جدی غرب را به همراه خواهد داشت و بدین ترتیب بحران اوکراین پیامدهای بین‌المللی پیدا می‌کند.

۲. پرسشی که اکنون مطرح می‌شود این است که سرانجام اقدامات روسیه و به‌ویژه پوتین چه خواهد بود؟ آیا وی به بازگرداندن کریمه به خاک روسیه بسنده خواهد کرد؟ یا اینکه تلاش خواهد کرد که بخش‌های شرقی و جنوبی اوکراین را نیز به نحوی ضمیمه روسیه کند؟ پاسخ این پرسش به نحوه و ماهیت واکنش غرب در قبال اقدامات روسیه بستگی دارد. به نظر می‌رسد که اگر واکنش غرب ضعیف و غیرمؤثر باشد، پوتین ممکن است نظامیان روسی را به بهانه حفاظت از روس‌زبانان به شرق اوکراین اعزام کند. با این حال، مداخله نظامی در شرق اوکراین بسیار دشوارتر از تهاجم به کریمه خواهد بود. اکثر جمعیت شرق اوکراین را قومیت‌هایی تشکیل می‌دهند که زبان نخست‌شان روسی است. این افراد در سال ۱۹۹۱ به شدت خواهان استقلال اوکراین بودند. اکثر ساکنان شرق اوکراین خواهان داشتن روابطی نزدیک با روسیه هستند، اما اینکه خواهان پیوستن به روسیه باشند، سؤال است که پاسخ به آن روشن نیست.

به همین دلیل پوتین به صورت خودکار نمی‌تواند همانند مردم کریمه بر حمایت قاطعانه مردم شرق اوکراین حساب کند. علاوه بر این، ارتش اوکراین با اینکه بسیار کوچکتر و ضعیف‌تر از ارتش روسیه است، بعید به نظر می‌رسد در صورت وقوع حمله‌ای از سوی روسیه، واکنشی نشان ندهد. به نظر می‌رسد که با توجه به این موارد، هرگونه تلاشی از سوی روسیه به منظور دخالت نظامی در شرق اوکراین می‌تواند مخاطرات سیاسی و نظامی جدی را به دنبال داشته باشد. تهاجم نظامی و اشغال اوکراین که وسعتش به اندازه ایالت تگزاس آمریکاست و جمعیت آن نیز ۶۶ میلیون نفر است، بسیار دشوارتر از اشغال کریمه خواهد بود. دست‌کم ۱۵۰ هزار نیروی فعال برای استقرار در این منطقه لازم است.

۳. طی پنج سال گذشته، نیروهای مسلح روسیه در حال عبور از مرحله تمرکز نیرو به سوی تبدیل شدن به نیرویی کوچکتر، اما مجهز به فناوری‌های بیشتر و پیچیده‌تر بوده‌اند. این انتقال به ایجاد نیرویی کوچکتر منجر شده است که همچنان به نیروی وظیفه متکی است. با این همه عملیات ارتش روسیه در کریمه نشان داد که اجرای اصلاحات در ارتش روسیه هر چند به صورت کند و تدریجی در به‌روز کردن عملکرد نیروهای عملیات ویژه و واحدهای چترباز موفقیت‌آمیز بوده است. این واحدها ستون اصلی نیروهای ارتش روسیه را تشکیل دادند که کار اشغال کریمه را برعهده گرفته بودند. این نیروها دارای آموزش بهتر و مجهزتر هستند و در مقایسه با نیروهای عادی ارتش روسیه از نظم و انضباط بیشتری برخوردارند. این نیروها احتمالاً نیروی پیش‌تاز در اجرای مرحله اولیه عملیات تهاجمی به شرق اوکراین خواهند بود. با این

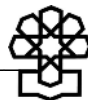

حال، در مراحل بعدی تهاجم نیروهای روسیه بیش از پیش به نیروهای متکی خواهند بود که مشغول گذراندن خدمت و وظیفه هستند و قابلیت‌های جنگی متفاوتی در مقایسه با دیگر نیروها دارند. علاوه بر این، سیستم لجستیکی عملیاتی نیروهای مسلح روسیه در حمایت از عملیاتی که به سرعت عمل بالا نیاز دارند با دشواری‌هایی مواجه خواهد شد.

۴. حتی اگر رئیس‌جمهور روسیه حمله‌ای گسترده را علیه شرق اوکراین انجام ندهد، وی قابلیت افزایش تنش‌های داخلی در شرق اوکراین و ایجاد ناآرامی‌هایی جدی را از طریق انجام اقدامات مخفیانه و همچنین تهدیدهای اقتصادی دارد. این ناآرامی می‌تواند بیش از پیش سبب بی‌ثباتی دولت مرکزی در کیف شود و بهانه‌ای برای نیروهای حامی روسیه در شرق اوکراین فراهم آورد تا خواستار مداخله روسیه به منظور حفاظت از جمعیت روس‌زبان این مناطق شوند. در عین حال خواسته حداقلی روسیه، فدرالی شدن اوکراین است. در این راستا سرگئی لاوروف وزیر امور خارجه روسیه اخیراً پیشنهاد داد تا قانون اساسی اوکراین تغییر کند تا به یک کشور فدرالی تبدیل شود. براساس این پیشنهاد، مناطق روس‌زبان اوکراین خودمختاری قابل توجهی به دست خواهند آورد و به منظور برقراری روابط اقتصادی و فرهنگی با همسایگان خود قدرت گسترده‌ای خواهند داشت. اجرای این طرح سبب تضعیف اختیارات دولت مرکزی اوکراین و همچنین تضعیف کنترل بر مناطق روس‌زبان خواهد شد و روسیه را قادر می‌سازد تا تأثیر خود را بر این مناطق افزایش دهد. این امر باعث خواهد شد انجام عملیات در مناطق روسی‌زبان اوکراین همانند کریمه برای رئیس‌جمهور روسیه آسان‌تر شود. علاوه بر این، پوتین حتی دیگر مجبور نخواهد بود عملیاتی مشابه

عملیات کریمه در این مناطق انجام دهد. وی می‌تواند این کار را به تدریج و به شیوه‌های آرام و با تمرکز بر شهرهای مهم از قبیل دونتسک و خارکف انجام دهد و سپس تلاش‌های خود را به دیگر مناطق اوکراین نیز گسترش دهد. با این همه نباید فراموش کرد که خواسته حداکثری روسیه در قبال اوکراین، تجزیه بخش شرقی این کشور و در مرحله بعد روابط بسیار نزدیک و در نهایت الحاق آن به روسیه است. با این حال روس‌ها خود نیز به خوبی واقف هستند که تحقق چنین خواسته‌ای با دشواری‌ها و مخالفت‌های زیاد و جدی از سوی دولت اوکراین و نیز غربی‌ها مواجه خواهد شد.

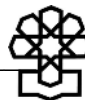
۵. در مورد تبعات تحریم‌های غرب علیه روسیه، باید متذکر شد که محبوبیت و قدرت ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهور روسیه تا حد زیادی به موفقیت‌های اقتصادی روسیه وابسته است. اگر اقتصاد روسیه به صورتی جدی با مشکلاتی مواجه شود، پوتین ممکن است با موج نارضایتی اجتماعی در داخل مواجه شود که این امر می‌تواند توانایی وی را در بازسازی روسیه و تبدیل کردن آن به یک بازیگر قدرتمند و مؤثر در اورآسیا تحت تأثیر قرار دهد. در این میان اروپایی‌ها و به ویژه آلمان به عنوان مهمترین شریک تجاری اروپایی روسیه نقش مهمی می‌تواند ایفا کند. آلمان مهمترین سرمایه‌گذار و مهمترین شریک تجاری اروپایی روسیه محسوب می‌شود. اقدامات آلمان تأثیرات قابل توجهی در روسیه خواهد داشت. با این حال، متقاعد ساختن آلمان به اعمال برنامه‌ای سخت‌گیرانه در قبال مسکو و اعمال تحریم‌هایی شدید علیه روسیه کار آسانی نخواهد بود. آلمان منفعت‌های اقتصادی قابل توجهی در مناسبات تجاری خود با روسیه دارد. شرکت‌های آلمانی بیش از ۲۰

میلیارد دلار در روسیه سرمایه‌گذاری کرده‌اند و ۳۰۰ هزار فرصت شغلی در آلمان به روابط اقتصادی این کشور با روسیه بستگی دارد. آلمان همچنین به شدت به واردات گاز طبیعی از روسیه وابسته است. موضعی که آلمان در این زمینه اتخاذ می‌کند تأثیر قابل توجهی بر سیاست اتحادیه اروپا در این باره خواهد داشت. با این حال شواهد حاکی از آن است که با ادامه اقدامات روسیه در شرق اوکراین باید انتظار تشدید و گسترده‌تر شدن تحریم‌ها علیه این کشور از سوی اتحادیه اروپا و آمریکا را داشت. اتحادیه اروپا و آمریکا در هفته‌های اخیر موضعی سخت در قبال اقدامات روسیه در اوکراین به‌ویژه ضمیمه کردن شبه‌جزیره کریمه به خاک روسیه اتخاذ کرده و ضمن اعمال پاره‌ای تحریم‌ها، روسیه را به عملی کردن تحریم‌های گسترده‌تر تهدید کرده‌اند. با این همه نشانه‌ای از تغییر موضع روسیه در قبال اوکراین به چشم نمی‌خورد. باید دید با توجه به منافع هر یک از کشورهای عضو اتحادیه اروپا از روابط اقتصادی با روسیه، این کشورها تا چه حد حاضر خواهند بود که منافع اقتصادی خود را فدای مصالح سیاسی و تشدید فشار بر روسیه برای وادار کردن آن کشور به کنار کشیدن از صحنه اوکراین نمایند.

۶. به نظر می‌رسد روسیه پس از ادامه تهدیدها از جانب غرب درباره اعمال تحریم‌های بیشتر و برای پرهیز از اینکه به‌عنوان دولت مداخله‌گر و متجاوز شناخته شود، به برگزاری نشست چهار جانبه ژنو در ۲۸ فروردین‌ماه رضایت داد. با این همه نتایج این نشست قابل خدشه بوده و از سوی دیگر توسط سران استقلال‌طلبان در شرق اوکراین مورد قبول قرار نگرفته است. در مقابل دولت موقت اوکراین سعی دارد از

نتایج این نشست در راستای اهداف خود استفاده نماید و بدین ترتیب در مسیر خلع سلاح استقلال‌طلبان گام بردارد. در عین حال سران دولت موقت تلاش می‌کنند با وعده‌هایی فریبنده، استقلال‌طلبان شرق اوکراین را آرام نمایند، ولی چشم‌انداز روشنی در این باره وجود ندارد. در واقع دولت موقت اوکراین عملاً ناکارآمدی خود را به منصفه ظهور رسانده و همین مسئله اساساً ادامه بقای آن را با سؤالات جدی مواجه کرده است. به‌ویژه ناکامی نیروهای اوکراینی برای خلع سلاح و شکست استقلال‌طلبان روس‌گرا در شرق اوکراین باعث مخدوش شدن هر چه بیشتر چهره دولت غرب‌گرای اوکراین شده است. به‌نظر می‌رسد برای ایجاد آرامش در اوکراین دولت موقت چاره‌ای جز قبول خواسته‌های روس‌گرایان نداشته باشد، اما با تحقق این خواسته‌ها اساساً موجودیت و مشروعیت این دولت زیر سؤال خواهد رفت. ازسوی دیگر تحركات گروه‌های راست افراطی به‌ویژه گروه شبه‌نظامی «رایت سکتور» که متشکل از افراد راست‌گرای افراطی مسلح است و افزایش احتمال درگیری آنها با روس‌گرایان در شرق اوکراین، چشم‌انداز گسترش درگیری‌ها را قوت بخشیده است. بدین ترتیب حتی اگر روسیه در شرق اوکراین مداخله نظامی نکند باز چشم‌انداز بروز درگیری‌های داخلی که می‌تواند به‌سرعت مبدل به جنگ داخلی گسترده‌ای در اوکراین شود، کماکان وجود دارد.

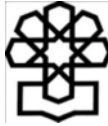

منابع و مآخذ

۱. گزارش نشنال اینترست درباره احتمال وقوع جنگ سرد جدید بین روسیه و غرب، موجود در سایت باشگاه خبرنگاران جوان: ۲۴ فروردین ۱۳۹۳
۲. ناتو: روسیه ۴۰ هزار سرباز در مرز اوکراین مستقر کرده است،
<http://www.dw.de/>
۳. وقوع درگیری‌های مسلحانه در شرق اوکراین،
<http://www.dw.de>
۴. آمریکا اعزام نیروی زمینی به لهستان را بررسی می کند،
<http://www.mehrnews.com/detail/News/2273874۱۳۹۳/۱/۳۰>
۵. فشارهای آمریکا بر روسیه ادامه دارد،
<http://www.mehrnews.com/detail/News/2273963۱۳۹۳/۱/۳۰>
۶. ناتو بار دیگر روسیه را به دخالت در شرق اوکراین متهم کرد،
<http://www.tasnimnews.com/Home/Single/340141۲۷/۱۳۹۳>
۷. ابراز نگرانی دبیر کل ناتو نسبت به تشدید تنش ها در شرق اوکراین،
<http://www.tasnimnews.com/Home/Single/337507۲۵/۱۳۹۳>
۸. گشت‌های هوایی ناتو در منطقه بالتیک ۳ برابر می‌شود،
<http://www.tasnimnews.com/Home/Single/332608۱۳۹۳>
۹. ناتو مدعی افزایش حضور نظامیان روسی در مرز اوکراین شد،
<http://www.tasnimnews.com/Home/Single/334539۱۳۹۳>
۱۰. پوتین نسبت به قطع صادرات گاز روسیه به اروپا هشدار داد،
<http://www.tasnimnews.com/Home/Single/334444۱۳۹۳>
11. Gas price for Ukraine set at USD 485 per 1,000 cubic meters from April.
<http://www.gazprom.com/press/news/2014/april/article187802/>، April 3, 2014
12. NATO in 'grave concern' over Russia troop buildup.
<http://www.kashmirmonitor.in/news-nato-in-grave-concern-over-russia->

troop-buildup-64576.aspx، 04 April 2014

13. NATO orders end to cooperation with Russia, <http://www.therecordherald.com/article/20140401/News/140409959>. Apr. 1, 2014
14. Foes flex muscles in east Ukraine as NATO beefs up forces, http://www.spacedaily.com/reports/Foes_flex_muscles_in_east_Ukraine_a_s_NATO_beefs_up_forces_999.html. April 16, 2014

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۶۱۲

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بحران اوکراین و تقابل فزاینده روسیه و غرب

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: سیدرضا میرطاهر

ناظر علمی: مهدی امیری

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. اوکراین

۲. روسیه

۳. آمریکا

۴. اروپا

۵. غرب

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۲/۳